PS 2003-155

"Speelveld in beweging"

Beleidsnotitie

Sport en Bewegen

Provincie Gelderland

Gedeputeerde Staten
van Gelderland
Arnhem
25 februari 2003

Inhoudsopgave

		blz.
0	**In een notendop: de beleidsnotitie samengevat**	
1	**Waar gaat het om?**	
1.1	Aanleiding	1
1.2	Beleidsnotitie: aanpak en opzet	2
1.3	Doel en vraagstelling notitie	2
1.4	Procedure en tijdpad	3
2	**Wat speelt er op het vlak van sport en bewegen?**	
2.1	Rijksbeleid: korte terugblik	4
2.2	Het beeld in Gelderland	5
2.3	Maatschappelijke trends en ontwikkelingen	6
3	**Belangrijke beleidsthema's**	
3.1	Nader ingezoomd: huidige beleidsthema's	9
3.2	Nieuwe beleidsthema's	11
4	**Een voorzet voor een nieuwe beleidskoers!**	
4.1	Het beleidskader van de notitie	17
4.2	Programma's: het programma Breedtesport	17
	• Sportparticipatie	17
	• Sport en vrijwilligers	18
	• Breedtesportimpuls voor gemeenten	19
	• Op weg naar de top	20
	• Sportinfrastructuur Gelderland	20
4.3	Het programma Onderwijs	21
	• Onderwijs in relatie tot buurt en sport	21
4.4	Het programma Gezondheid	21
	• Door sport en bewegen gezond	21
4.5	Het programma Sport en Ruimte	22
	• Sport en speelruimte voor de jeugd	22
	• Sportaccommodaties goed gespreid en bereikbaar	23
4.6	Hoe verder?	23
Bijlagen		
A	Productbegroting 2003 Gelderse Sport Federatie op hoofdlijnen	25
B	Provinciale (meerjaren)begroting: extra middelen voor sport	26

In een notendop: de beleidsnotitie sport en bewegen samengevat

Aanleiding

Steeds meer zien politiek en bestuur in dat sport een belangrijk onderdeel vormt van de sociale infrastructuur van de samenleving en een bijdrage kan leveren aan het realiseren van maatschappelijke doelstellingen. Sport speelt zich vooral af op het lokale niveau en is in principe een gemeentelijke verantwoordelijkheid. De provincie kan een bijdrage leveren aan het oplossen van knelpunten en het versterken van de (lokale) sportsector, door in het kader van het sociaal beleid ondersteuning te bieden aan gemeenten en sportaanbieders. Daarmee draagt de provincie bij aan een beter sport- en bewegingsklimaat in Gelderland en aan de versterking van de relatie tussen de sport en de samenleving.

Aanpak

Aangezien het uit 1993 daterende 'oude' provinciale beleidskader voor de sport niet meer adequaat is, is er behoefte aan een nieuw beleidskader voor de beleidsontwikkeling op het vlak van sport en bewegen en als bron van inspiratie voor de toekomst. Om een nieuwe koers voor het provinciaal beleid op het terrein van sport en bewegen voor de periode 2003 - 2008 uit te kunnen zetten, is in deze notitie in beeld gebracht:

- wat het huidige provinciaal sportbeleid inhoudt;
- welke maatschappelijke ontwikkelingen en trends zich voordoen, die hun doorwerking hebben naar de toekomst;
- een breed overzicht van relevante thema's op het terrein van sport en bewegen die voor een op de toekomst gericht beleid van de provincie relevant zijn.

Deze inventarisatie is vervolgens gerelateerd aan het beleidskader voor het provinciaal sportbeleid, de meerjarenvisie welzijn 'Erbij houden, erbij halen'. De daarin vastgelegde uitgangspunten en rol van de provincie, hebben consequenties voor de insteek en de richting van het toekomstig provinciaal beleid op het terrein van sport en bewegen. Uit deze afweging vloeit een geselecteerd aantal thema's op het vlak van sport en bewegen voort waar de provincie de komende jaren op in zou kunnen zetten.

Om een werkbare aanpak voor het toekomstig beleid te kunnen realiseren, is gekozen voor een programmatische aanpak in een beperkt aantal sectoren: sport, onderwijs, gezondheid en ruimtelijke ordening. De programma's en deelprogramma's geven op hoofdlijnen aan wat de komende periode zou moeten gebeuren. Daarbij is voor elk deelprogramma aangegeven wat de aanleiding is en welke verbinding het heeft met de meerjarenvisie welzijn.

Voorstel voor nieuwe beleidskoers

Het voorstel is om aan de volgende programma's en deelprogramma's in het beleid voor sport en bewegen in de periode 2003 - 2008 uitwerking te geven:

Programma Breedtesport:	• deelprogramma Sportparticipatie
	• deelprogramma Sport en Vrijwilligers
	• deelprogramma Breedtesportimpuls voor gemeenten
	• deelprogramma Op weg naar de top
	• deelprogramma Sportinfrastructuur Gelderland
Programma Onderwijs:	• deelprogramma Onderwijs in relatie tot Buurt en Sport
Programma Gezondheid:	• deelprogramma Door Sport en Bewegen gezond
Programma Sport en Ruimte:	• deelprogramma Sport en Speelruimte voor de jeugd
	• deelprogramma Sportaccommodaties goed bereikbaar

Vervolg

In de voorliggende beleidsnotitie werken wij de programma's en deelprogramma's op hoofdlijnen uit. In de hieropvolgende fase, de uitwerkingsfase, zullen wij per programma en deelprogramma concrete doelen, projecten, activiteiten en resultaten formuleren, alsmede een indicatie geven van de benodigde middeleninzet om de programma's te kunnen realiseren. Daarbij zal worden bezien of met de huidige ter beschikking staande middelen een intensivering van het beleid voor sport en bewegen mogelijk is, dan wel een bijstelling in het geselecteerd aantal prioritaire beleidsprogramma's noodzakelijk is.

1 Waar gaat het om?

1.1 Aanleiding

Sport is beweging. De sportwereld zelf is ook volop in beweging. Gezien de talrijke ontwikkelingen op het vlak van sport en bewegen in Nederland en ook in Gelderland, is bij de provincie Gelderland behoefte ontstaan aan een nieuwe oriëntatie en visie op dit speelveld en aan een hernieuwd en samenhangend beleid voor sport en bewegen.
Sport heeft zich in de afgelopen decennia ontwikkeld tot een belangrijk onderdeel van de sociale infrastructuur van de samenleving. Er wordt breed onderkend dat het beoefenen van sport belangrijke waarden kan vervullen, zowel voor het individu (gezondheid, ontspanning, fysiek, ontwikkeling en ontplooiing), als voor de samenleving (participatie, integratie en sociale cohesie). Sport kan direct of indirect een bijdrage leveren aan het voorkomen of terugdringen van maatschappelijke problemen. Sport staat inmiddels dan ook op de (Gelderse) politieke agenda.

Wil de sport echter een optimale bijdrage leveren aan de samenleving, dan moet de sport een gezonde basis hebben. Door maatschappelijke ontwikkelingen als individualisering en veranderingen in de vrijetijdsbesteding is de laatste decennia een verschuiving te zien geweest van actieve deelname aan sportverenigingen naar consumptieve sportdeelname en sportbeoefening. Het belang van sport buiten verenigingsverband is aanmerkelijk toegenomen. Dit leidt enerzijds tot een toenemende vraag naar openbare sportvoorzieningen, zoals wandel- en fietspaden, speel- en trapveldjes, skatebanen, et cetera. Anderzijds leidt de individualisering tot knelpunten bij de sportverenigingen die kampen met een teruglopend ledental en een afnemende binding aan de(zelfde) sportclub, die het bijvoorbeeld moeilijk maakt voldoende vrijwilligers te vinden of deze voor langere tijd aan de vereniging te binden. Ook doen zich nieuwe ontwikkelingen en uitdagingen voor op het vlak van sport en gezondheid, sport en ruimte et cetera.

Het provinciaal beleidskader voor de sport is met deze ontwikkelingen niet meegegroeid. Het beleidskader, voor het laatst geactualiseerd in 1993 ten gevolge van de forse Tussenbalansbezuinigingen, is destijds geformuleerd als doelgroepenbeleid dat zich voornamelijk richt op de sportstimulering van specifieke groepen. Als gevolg van eerdergenoemde ontwikkelingen is deze beleidsvisie niet meer toereikend als adequaat beleidskader. Het lopend beleid heeft zich ondertussen wel verder ontwikkeld (zie paragraaf 3.2).
De provincie Gelderland heeft thans behoefte aan een nieuw beleidskader, als kader voor de beleidsontwikkeling op het vlak van sport en bewegen en als bron van inspiratie voor de toekomst. Het nieuwe, samenhangende en op de toekomst gerichte provinciaal beleidskader voor sport en bewegen dient bij te dragen aan een beter sport- en bewegingsklimaat in Gelderland en daarmee aan de versterking van de relatie tussen de sport en de samenleving. Enerzijds dient het in te spelen op actuele thema's, trends en ontwikkelingen op het vlak van sport en bewegen en de hieruit voortvloeiende kansen en mogelijkheden voor de provincie Gelderland. Anderzijds dient het aan te sluiten op de ontwikkelingen binnen het provinciale welzijnsbeleid. De nieuwe rolopvatting voor de provincie zoals geformuleerd in de provinciale meerjarenvisie welzijn 2001 - 2004 'Erbij houden, erbij halen'[1] is als beleidskader daarbij leidend.

[1] dat wil zeggen: gebiedsgericht, gemeenten als samenwerkingspartner, integrale en interactieve werkwijze en ondersteunen van lokaal sociaal beleid

1.2 Beleidsnotitie: aanpak en opzet

In het ontwikkelingsproces van het nieuwe provinciale beleidskader voor sport en bewegen onderscheiden wij twee fasen. Allereerst de fase van de koersbepaling, waarin de richting c.q. de koers van het provinciaal beleid voor sport en bewegen wordt uitgezet. De voorliggende beleidsnotitie (I) vormt hiervan de uitwerking. Na een consultatieronde wordt deze notitie eventueel bijgesteld en is daarmee de beleidsvisie bepaald.
De tweede fase betreft de uitwerkingsfase. In deze fase werken we de nieuwe beleidsthema's, zoals vastgelegd in de beleidsvisie, vervolgens uit en concretiseren deze in een uitvoeringsprogramma (II).

Ad I. Beleidsnotitie
Voor het realiseren van een nieuwe koers voor het provinciale sportbeleid is allereerst een verkenning en analyse noodzakelijk van trends en ontwikkelingen op het terrein van sport en bewegen. Verder is hiervoor inzicht benodigd in de vraagkant van de sport, met name een algemene verkenning van de behoeften en vraag naar ondersteuning van de Gelderse gemeenten. Daarnaast: wat wordt er al gedaan in Gelderland? Dit verkenningsproces resulteert uiteindelijk in een themagewijs overzicht van relevante beleidsthema's op het vlak van sport en bewegen.

Binnen deze thema's dienen keuzes en een prioriteitenvolgorde te worden gemaakt. Niet voor elk thema is immers een provinciale rol weggelegd, dan wel behoort het tot de mogelijkheden voor de provincie om hierop actief te zijn. Uiteindelijk mondt deze fase uit in een provinciale Beleidsnotitie Sport en Bewegen waarin op hoofdlijnen (programma's) de richting van het provinciaal sportbeleid voor de toekomst is uitgezet. Daarbij kiezen wij voor een programmatische aanpak in een beperkt aantal sectoren: sport, onderwijs, gezondheid en ruimtelijke ordening. Inhoudelijk en qua looptijd dient de beleidsnotitie aan te sluiten bij het nieuwe collegeprogramma 2003 - 2007 en de nieuwe meerjarenvisie welzijnsbeleid 2005 – 2008 van het nieuwe college van Gedeputeerde Staten.

1.3 Doel en vraagstelling notitie

In de beleidsnotitie wordt op hoofdlijnen de richting van het provinciaal beleid voor sport en bewegen voor de middellange termijn uitgezet. Het doel van de provinciale beleidsnotitie sport en bewegen hebben wij als volgt geformuleerd:
"het bieden van een richting voor het provinciaal sportbeleid in de vorm van richtinggevende thema's op het terrein van sport en bewegen voor de periode tot en met 2008".

De vraagstelling voor de beleidsnotitie is:
- *wat zijn de huidige beleidsthema's binnen het provinciale beleid voor sport en bewegen en zijn deze, gelet op de demografische/maatschappelijke ontwikkelingen binnen sport en welzijn, nog adequaat, dan wel behoeven deze bijstelling?*
- *welke nieuwe beleidsthema's op het terrein van sport en bewegen dienen zich voor de toekomst aan waarbij de provincie een stimulerende en ondersteunende rol zou kunnen spelen?*
- *welke prioriteitsvolgorde (speerpunten) kan in deze beleidsthema's worden aangegeven om een adequaat toekomstig provinciaal beleid voor sport en bewegen tot en met 2008 te kunnen realiseren?*

Ad II. Uitvoeringsprogramma
In de tweede helft van 2003 zullen wij de beleidsnotitie vertalen in een concreet uitvoeringsprogramma, waarin de prioritaire beleidsthema's van de beleidsnotitie (de programma's) verder

uitgewerkt en geconcretiseerd worden. Per programma zullen wij concrete doelen, projecten, activiteiten en resultaten benoemen. Ook wordt in het uitvoeringsprogramma een indicatie gegeven van de benodigde middeleninzet. Beleidsnotitie en het bijbehorende uitvoeringsprogramma vormen tezamen de uiteindelijke provinciale nota Sport en Bewegen 'Speelveld in beweging'. Het ligt in de bedoeling deze aan het einde van het traject (vermoedelijk eind 2003) door Provinciale Staten te laten vaststellen.

Enerzijds laat een koers op hoofdlijnen nog veel open, waardoor in de komende periode ingespeeld kan worden op actuele beleidsontwikkelingen. Anderzijds wordt, door het benoemen van richtinggevende thema's in de beleidsnotitie en concreet uitgewerkte programma's in het uitvoeringsprogramma, duidelijk wat eind 2008 bereikt dient te zijn binnen het provinciaal sportbeleid. Qua opzet volgt de nota Sport en Bewegen 'Speelveld in beweging' daarmee de systematiek van de provinciale meerjarenvisie welzijn 'Erbij houden, erbij halen'.

1.4 Procedure en tijdpad

Gezien de keuzes die ten behoeve van de nieuwe beleidskoers gemaakt dienen te worden, vinden wij het van belang dat de politiek vroegtijdig bij dit beleidsproces en de daarin te maken keuzes, wordt betrokken en hierover adviseert. Wij stellen allereerst de beleidsnotitie vast en bieden deze ter kennisneming aan Provinciale Staten aan. In de consultatieronde zal de notitie niet alleen met Provinciale Staten worden besproken, maar tevens met relevante andere partijen zoals de Gelderse gemeenten en andere organisaties op het terrein van sport en bewegen (Gelderse Sport Federatie, Interprovinciale Organisatie Sport, sportorganisaties, andere provinciale ondersteuningsorganisaties, etc.). Ook zal het nieuwe politieke programma van Provinciale Staten en het nieuwe college van Gedeputeerde Staten worden meegenomen in deze fase. Na verwerking van alle reacties stellen wij de beleidsnotitie definitief vast.

Schematisch uitgewerkt is de procedure voor de beleidsnotitie en het bijbehorende tijdpad als volgt:

Fase	**koersbepaling**			**uitwerking / concretisering**		**eindfase**
wat	voorlopige Beleidsnotitie Sport en Bewegen	advisering/ consultatie	Beleidsnotitie Sport en Bewegen	voorlopig uitvoeringsprogramma	advisering/ consultatie	provinciale nota Sport en Bewegen
wie	Gedep. Staten	Prov. Staten / veld	Gedep. Staten	Gedep. Staten	Prov. Staten / veld	Prov. Staten
wanneer	februari	april / mei	juni	september/ oktober	november	december

2 Wat speelt er op het vlak van sport en bewegen?

De basis van de beleidsnotitie wordt gevormd door een beknopte inventarisatie van enerzijds ontwikkelingen in het landelijk en Gelders sportbeleid en anderzijds ontwikkelingen en trends op het sociaal-maatschappelijke, demografische en sportieve vlak die actueel en relevant zijn voor de beleidsnotitie.
In dit hoofdstuk geven wij allereerst een (beknopte) terugblik op de belangrijkste ontwikkelingen in het sportbeleid die zich in de afgelopen decennia op het Rijksniveau hebben voorgedaan. Verder volgt een korte weergave van de stand van zaken met betrekking tot het provinciaal sportbeleid. Dit levert in paragraaf 2.2 een beeld op van de huidige situatie in Gelderland. In het laatste deel van dit hoofdstuk, paragraaf 2.3, schetsen wij een aantal van belang zijnde trends en ontwikkelingen op het terrein van sport en bewegen. Deze trends en ontwikkelingen vormen een belangrijke 'opmaat' voor de bepaling van de toekomstige beleidskoers.

2.1 Rijksbeleid: korte terugblik

De waardering van de maatschappelijke betekenis van sport is in de afgelopen decennia sterk toegenomen. Sport is in toenemende mate op de politieke agenda komen te staan en in Nederland is er op dit terrein inmiddels veel gerealiseerd. Zonder nu een volledig beeld te schetsen kunnen als belangrijke ontwikkelingen genoemd worden:

- de publicatie van de interdepartementale nota 'Wat sport beweegt' in 1996;
- verdere publicaties van thematische uitwerkingen van deze sportnota, zoals het beleidskader 'Milieu en sport', de nota 'Sport, bewegen en gezondheid', de nota 'Topsportbeleid' en de handreiking 'topsportaccommodaties en -evenementenbeleid' door het ministerie van VWS;
- uitbreiding van de financiële ruimte voor sport op de begroting van het ministerie van VWS van ca. 25 naar ca. 50 miljoen euro in 2002;
- invoering in 1999 van de Stimuleringsregeling Breedtesport en het grote effect en de aanzienlijke doorwerking hiervan naar de gemeenten en de provincies;
- start van het proces waarin de ontwikkeling van een meer transparante organisatiestructuur voor de sportondersteuning in Nederland (SPIN) wordt uitgewerkt;
- realisatie in 2002 van het landelijk Fonds voor Topsportaccommodaties met een budget van ca. 23 miljoen euro;
- sportieve successen die door Nederland behaald zijn tijdens de Olympische Spelen en de Paralympics in Sydney in 2000 en de winterspelen in Salt Lake City in 2002.

Tegelijkertijd hebben zich echter ook minder positieve ontwikkelingen voorgedaan. In dezelfde periode zijn de sportverenigingen, het aangrijpingspunt van het breedtesportbeleid in Nederland, in toenemende mate onder druk komen te staan: sportverenigingen ervaren in toenemende mate knelpunten rond het vrijwillige sportkader, het ledenverloop, de beschikbare financiën alsmede met betrekking tot de beschikbaarheid en kwaliteit van de sportaccommodaties.
Er is een duidelijke trend naar individualisering van de sportbeoefening (zoals golf, fitness en skaten). Zowel het lidmaatschap van sportverenigingen, als de deelname aan competities en trainingen vertoont in algemene zin een terugval. Dit geldt ook voor de groep die traditioneel het sterkst in de verenigings- en wedstrijdsport vertegenwoordigd is, de jeugd. Dit heeft consequenties voor de samenstelling van het ledenbestand van verenigingen. Mede-oorzaak hiervan is het onvoldoende aansluiten van het huidige sportaanbod van de sportverenigingen bij de interesses en behoeften van de jeugd. Als laatste kan ten slotte genoemd worden dat de positie in sportland van de gezamenlijke provincies, verenigd in het IPO, bescheiden is ten opzichte van de andere landelijke beleidspartners.

2.2 Het beeld in Gelderland

Het provinciale sportbeleid, dat zich vooral richt op de ondersteuning van de breedtesport, maakt in Gelderland integraal onderdeel uit van het provinciaal welzijnsbeleid. De meerjarenvisie welzijn vormt het beleidskader voor het provinciaal beleid voor sport en bewegen.
In mei 2001 is door Provinciale Staten van Gelderland de provinciale meerjarenvisie welzijn 2001 - 2004 'Erbij houden, erbij halen' vastgesteld. Hierin is op hoofdlijnen de sociale agenda van Gelderland voor deze periode vastgelegd. Hoofddoel van het welzijnsbeleid is het versterken van de sociale samenhang in de Gelderse samenleving. Daarbij hebben Provinciale Staten aangegeven dat de provincie dat niet alleen kan. Sociale problemen manifesteren zich vooral op gemeentelijk niveau. Kernpunt van de meerjarenvisie is dan ook dat de provincie samen met de gemeenten wil werken aan het oplossen van deze problemen.

Provinciaal sportbeleid
De doelstelling van het provinciaal sportbeleid, nog daterend uit 1993, luidt:
"het provinciaal sportbeleid richt zich op het tot stand brengen van een zodanig ondersteuningsaanbod voor de sport dat participatie en kwaliteit van sport- en bewegingsactiviteiten op lokaal niveau in stand gehouden worden en/of verbeterd. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar sport- en bewegingsactiviteiten voor specifieke groepen die in de sportparticipatie achterblijven (ouderen, allochtonen, mensen met een beperking en jeugd). Onder sport- en bewegingsactiviteiten worden deelname aan en betrokkenheid bij deze activiteiten begrepen."

Het provinciaal sportstimuleringsbeleid wordt door de Gelderse Sport Federatie ten uitvoer gebracht. Ten behoeve van de uitvoering is destijds in 1993 vastgelegd dat ongeveer driekwart van de ondersteuningscapaciteit ingezet wordt op producten die primair gericht zijn op de thema's sportstimulering ouderen, allochtonen, mensen met een beperking en jeugd. De resterende ondersteuningscapaciteit, ongeveer eenvierde, wordt ingezet voor de brede ondersteuning van de sport, met name in de vorm van producten die indirect ten goede komen aan deze thema's. Bijvoorbeeld behoud en versterking van de vrijwilligersinfrastructuur in de sport of ondersteuning van de ontwikkeling van het verenigingsmanagement.

De provincie heeft ten behoeve van de uitvoering van het provinciaal sportbeleid een structurele subsidierelatie met de Gelderse Sport Federatie (budget 2003: € 586.842,-). (In bijlage A is het productaanbod voor 2003 van de Gelderse Sport Federatie in beeld gebracht.) Onderdeel van de Gelderse Sport Federatie vormt het Olympisch Steunpunt Gelderland dat als belangrijkste taak heeft talentvolle Gelderse sporters met topsportambitie (de zgn. 'B-sporters') maatschappelijk en sportief te begeleiden bij sport, studie en werk. Het Olympisch Steunpunt Gelderland wordt niet door de provincie gesubsidieerd.

In de loop der jaren is in Gelderland als gevolg van maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen de visie op de sport geleidelijk aan verder ontwikkeld en meer verbreed. De ontwikkelingen op het politieke vlak geven hiervan een goede illustratie. In het collegeprogramma 'Visie en daadkracht verdienen vertrouwen' uit 1999 is bijvoorbeeld over de sport opgenomen: *"Sportbeoefening kan een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de kwaliteit van de samenleving leveren. Amateur- en breedtesport zijn belangrijk, voor jong en oud. In de komende vier jaar zal dan ook een samenhangend sportbeleid worden gevoerd, waarin sport, bewegingsonderwijs, welzijn en volksgezondheid nauw op elkaar aansluiten. De provincie ondersteunt de Gelderse Sport Federatie, waarbij extra aandacht zal worden gegeven aan de ontwikkeling van het sporttechnisch kader en aan de werving en ondersteuning van vrijwilligers."*

Sportbeleid in ontwikkeling

Gaandeweg is het sportbeleid door de provincie steeds meer benaderd vanuit een breder en thematisch perspectief dan het destijds 'eng' geformuleerde doelgroepenbeleid en is steeds meer uitgegaan van een integrale benadering. Ook is het besef gegroeid dat sport een belangrijk onderdeel vormt van de sociale infrastructuur van de samenleving. Duidelijk is geworden dat het beoefenen van sport belangrijke waarden kan vervullen, zowel voor het individu, als voor de maatschappij en dat sport daarmee een bijdrage kan leveren aan het voorkomen of terugdringen van maatschappelijke problemen.

Conform de intenties van het collegeprogramma zijn door de provincie Gelderland in de afgelopen periode veel nieuwe ontwikkelingen op het terrein van de sport opgepakt en in gang gezet. Dit heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat 'Stimulering breedtesportimpuls' als één van de dertien uit te werken deelprogramma's in de meerjarenvisie 'Erbij houden, erbij halen' is opgenomen. Verder hebben Provinciale Staten in de afgelopen periode veel extra middelen in de provinciale begroting vrijgemaakt voor nieuwe projecten op het gebied van sport en bewegen (zie voor een overzicht hiervan bijlage B). Mede door deze projecten heeft een geleidelijke verbreding binnen het sportbeleid vorm gekregen naar ander thema's. Het gaat hierbij om de volgende, door Provinciale Staten gehonoreerde projecten:

- het thema 'sport en onderwijs': het succesvolle project 'Bewegen In Onderwijs en Sport' (BIOS) en het project 'De brede school in het voortgezet onderwijs' (Move your body);
- het thema 'sport en kunst en cultuur': het project 'Poeka Poeka';
- het thema 'breedtesport – topsport': het project 'Talent op school: een klas(se) apart' met de sporttalenten als brugfunctie tussen de breedte- en topsport;
- het thema 'sportaccommodaties': door eenmalige financiële bijdragen uit het Fonds Majeure Projecten (MIP) voor revitalisering van het Goffertpark (incl. het voetbalstadion) in Nijmegen, de business-unit van het voetbalstadion van De Graafschap in Doetinchem, het multifunctionele Gelredome in Arnhem, het congres- en sportleisure-centrum Triavium in Nijmegen en het Omnisportcentrum te Apeldoorn;
- het thema 'sport en speelruimte': het gezamenlijke project 'Spelen met ruimte voor jeugd en jongeren' van de provincies Overijssel en Gelderland;
- het thema 'duurzaam lokaal sportbeleid': middels de landelijke Stimuleringsregeling breedtesport en een extra ondersteuningsimpuls door de Gelderse Sport Federatie (voortkomend uit meerjarenvisie welzijn) is dit thema in Gelderland stevig op de agenda gezet.

2.3 Maatschappelijke trends en ontwikkelingen

In deze paragraaf komen de meest relevante maatschappelijke ontwikkelingen en trends aan de orde waarvan de verwachting is dat zij op het terrein van sport en bewegen een doorwerking naar de toekomst zullen hebben en relevant zijn voor het beleid.

Demografische ontwikkelingen

In de komende periode is er sprake van ontgroening, vergrijzing en verkleuring van de Nederlandse bevolking. Het aandeel jongeren in de Nederlandse bevolking neemt af, waarbij de sportparticipatie van deze groep zorgelijk blijft. Steeds meer signalen klinken door dat de Nederlandse jeugd te weinig beweegt en te dik wordt. Tegelijkertijd neemt het aandeel ouderen de komende jaren sterk toe, wat een uitbreiding van de vraag naar sportactiviteiten voor deze groep betekent. Het bestaande sportaanbod is vooralsnog niet toegerust om aan de wensen en mogelijkheden van jong en oud tegemoet te komen. Het aandeel allochtonen in de bevolking neemt toe, vooral in de grotere steden. De vraag is of de sportparticipatie van allochtonen blijvend (te) laag blijft. Het aantal mensen met een beperking zal relatief stijgen, waarmee de

vraag om specifieke voorzieningen voor deze groep sporters eveneens zal stijgen. Sportorganisaties zijn ook op dit punt nog niet voldoende geëquipeerd om hieraan tegemoet te komen.

Sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen

De individualiseringstendens van de laatste decennia heeft consequenties voor de georganiseerde sport en zet zich vermoedelijk nog door. De aandacht voor typische verenigingssporten zal de komende jaren verder onder druk komen te staan, daarentegen zal de animo voor individuele sporten verder toenemen. Mede hierdoor staan de sportverenigingen onder druk, aangezien zij moeite zullen houden met het 'vinden en binden' van vrijwilligers. Verder hebben sportverenigingen te kampen met ledenverliezen, met een groeiend tekort aan (voldoende deskundig) kader en met financiële knelpunten. De roep om kwaliteit van voorzieningen, service en nazorg neemt toe, ook in de sport.
Een andere sociale tendens is de verandering van waarden en de trend van normvervaging. In de sport, op basis van verdraagzaamheid (tolerantie) en sportiviteit (fair play), is duidelijk zichtbaar hoe de waarden en normen in de samenleving zich ontwikkelen en veranderen. (Her)waardering en toepassing van waarden en normen bij sport en bewegen zal in toenemende mate in de aandacht komen.
De georganiseerde sport heeft over het algemeen moeite om zich aan te passen aan de veranderende vraag. Commerciële sportaanbieders doen dit beter. De commercie zal dan ook steeds meer sportaanbod voor haar rekening nemen; het aantal particuliere aanbieders op de markt voor sport en bewegen blijft groeien.

De verdergaande commercialisering van de sport, van sportverenigingen en van sportaccommodaties maakt sportdeelname voor bepaalde groepen onaantrekkelijk en soms te duur. Ook zullen de verschillen in sportdeelname tussen wijken groter worden: 'achterstandswijken' kennen een lagere sportparticipatie dan 'dure' wijken.
Vermoedelijk zal er bij de toekomstige sportverenigingen meer differentiatie zijn: traditionele sportverenigingen naast grote 'geprofessionaliseerde' verenigingen, omnisportverenigingen en combinatieverenigingen (sport- en gezelligheidsverenigingen).

Ruimtelijke ontwikkelingen (en accommodaties)

Verstedelijking en verdichting nemen steeds meer toe. Een tegenbeweging doet zich echter ook voor: aandacht voor kwaliteit en leefbaarheid van de woonomgeving. Niettemin wordt ruimte voor sport schaars en stijgt de grondprijs. Ruimte vergende sportvoorzieningen staan onder druk en zullen mogelijk moeten wijken naar stadsranden en het buitengebied. Ook de laagdrempelige sport- en speelvoorzieningen in de wijken staan onder druk: er is steeds minder mogelijkheid voor kinderen om buiten te spelen en sporten. Anderzijds zullen steeds meer grote multifunctionele accommodaties worden gebouwd die tegemoet komen aan de steeds meer complexe en flexibele vraag naar activiteiten voor het gehele gezin (Leisure-centra). Ook zal er steeds meer aandacht zijn voor meervoudig gebruik van voorzieningen (bijvoorbeeld sport op meerdere verdiepingen of sport bovenop garages/flats) en recreatief medegebruik van voorzieningen (bijvoorbeeld het opvoeren van de bezettingsgraad van sportaccommodaties door gecombineerd gebruik).
Technologische innovaties beïnvloeden de sport steeds meer en andersom vormt de sport het domein om die innovaties verder te ontwikkelen. Dit komt duidelijk naar voren in de materialen. In zowel de breedtesport als de topsport zullen tal van nieuwe, lichtere, sterkere, aerodynamische materialen hun intrede doen die nieuwe uitdagingen en ervaringen tot gevolg hebben (bijvoorbeeld kunstofgrasvelden met een hogere bespelingsgraad die het ruimtebeslag van voetbalvelden en sportparken kan doen verminderen).

Ontwikkelingen op lokaal niveau

Sportbeleid concentreert zich bij (kleine en middelgrote) gemeenten nog vooral op het sportaccommodatiebeleid en niet of in veel mindere mate op het voeren van een actief sportstimulerings- of breedtesportbeleid. Onder invloed van de Stimuleringsregeling Breedtesportimpuls is dit echter aan het verschuiven. De regietaak van de lokale overheid wordt steeds actiever ingevuld en integrale beleidsvoering en sportinclusief denken steeds belangrijker. Van clustering van maatschappelijke functies (waaronder sport) op wijkniveau zal binnen gemeenten steeds meer sprake zijn. De samenwerking tussen gemeenten en provincies zal intensiever worden en zich versterken om gemeenschappelijke doelen op het terrein van sport en bewegen te kunnen realiseren.

Topsport

Vooral in de topsport komen processen als mondialisering, mediatisering en commercialisering tot uitdrukking. Olympische Spelen, WK-voetbal en de enorme media-aandacht voor sport bewijzen dit. Topsport heeft dan ook een grote betekenis voor de passieve recreatie en vooral als 'kijksport'.

Het sponsoren van sportactiviteiten is sinds de jaren tachtig exponentieel gegroeid. Dit betreft niet alleen de grote evenementen, maar ook sponsoring op het kleinschalige verenigingsniveau. Hoewel de voordelen van sportsponsoring door de sportwereld onderkend worden, ziet men ook de schaduwzijde hiervan. De autonomie van de sport zou in het geding zijn en de kloof tussen top- en breedtesport zou te groot worden. De algemene verwachting is niettemin dat sportsponsoring de komende jaren verder zal groeien, hoewel deze groei afvlakt op het moment dat de economie in de problemen raakt. Ook heeft sport steeds meer concurrentie gekregen van andere sectoren, zoals cultuur (al langer) en ideële doelen. Nadeel van sportsponsoring is verder dat deze over het algemeen niet structureel is.

Er is een tendens dat grote gemeenten zich meer actief bezighouden met een gericht topsportbeleid, om de stad te promoten en het aanwezige talent te ondersteunen. Topsport is bovendien complementair aan breedtesport, waarvoor de primaire verantwoordelijkheid bij de gemeenten ligt. Wat deze relatie betreft blijkt dat topsport niet zonder breedtesport kan, maar dat dit andersom minder het geval is. Breedtesporters ontlenen, vooral als publiek, veel plezier aan de topsport, maar een groot deel van de sportbeoefenaars, vooral buiten verenigingsverband, zal in hun sportbeoefening nauwelijks een relatie met de topsport ervaren ('doen leidt wel tot kijken, maar kijken niet automatisch tot doen').

3 Belangrijke beleidsthema's

In het verlengde van de inventarisatie van algemene en specifieke ontwikkelingen in het voorgaande hoofdstuk, is vanuit het beleidsveld sport en bewegen een verbinding te leggen met andere beleidsvelden en -thema's. In dit hoofdstuk geven wij een overzicht van de beleidsthema's en aandachtsgebieden die uit deze 'kruisbestuiving' voortkomen. Het geeft een eerste indruk van de mogelijke breedte van een op de toekomst toegesneden provinciaal beleid voor sport en bewegen.

Een aantal van de thema's en aandachtsgebieden die hier aan de orde komen, zijn ook terug te vinden in het huidige sportstimuleringsbeleid van de provincie. Het betreft de thema's 'stimulering sportparticipatie' en 'ondersteuning vrijwilligers in de sport'. Paragraaf 3.1 gaat hier nader op in. Verder komen er in paragraaf 3.2 beleidsthema's en aandachtsgebieden aan de orde die strikt gezien buiten het vigerende provinciaal sportbeleid vallen, maar waaraan in het lopende beleid in de afgelopen periode door ons al wel op enigerlei manier aandacht is besteed. Het betreft de thema's: 'sport en onderwijs', 'topsport in relatie tot de breedtesport', 'duurzaam lokaal sportbeleid', 'speelruimte voor de jeugd', 'sportinfrastructuur' en 'sportaccommodatiebeleid'.
In deze paragraaf komen verder ook nieuwe thema's en aandachtsgebieden aan de orde, waar de provincie in het huidige beleid (nog) geen of nauwelijks bemoeienis mee heeft. De verwachting is niettemin dat deze thema's voor de toekomst voor het provinciaal beleid wel van belang kunnen worden. Het betreft thema's als: 'sport en recreatie', 'sport, bewegen en gezondheid', 'sport en het bedrijf' en 'sport en milieu'.

3.1 Nader ingezoomd: huidige beleidsthema's

Stimulering sportparticipatie
Kerntaak van het provinciaal sportbeleid vormt de sportstimulering van groepen die qua sportparticipatie achterblijven (ouderen, minderheden, jeugd, mensen met een beperking). Door de Gelderse Sport Federatie wordt jaarlijks hierop een ondersteuningsaanbod ontwikkeld dat verantwoord is in de productbegroting.
De vraag die met betrekking tot sportstimulering van belang is, is of er voldoende aanleiding is om dit beleid te continueren, en zo ja, in welke mate dan?

Wat *sportstimulering ouderen* betreft, wordt voor de toekomst voorzien dat ouderen langer zullen blijven sporten en lichamelijk actief zijn. Gecombineerd met de groei van het aantal ouderen, betekent dit dat een vergrijzende samenstelling van de groep sportdeelnemers verwacht mag worden, evenals een uitbreiding van de vraag naar sport- en bewegingsactiviteiten voor deze groep. De vraag naar activiteiten als sport voor ouderen en Meer Bewegen voor Ouderen (MBvO) zal dan ook toenemen.
De Gelderse Sport Federatie zet in 2003 ongeveer 15% van het door de provincie gesubsidieerde ondersteuningsaanbod in op sport en bewegen voor senioren. Relevante projecten zijn onder meer GALM (Groninger Actief Leven Model), Scala ('Galm' voor senioren met een chronische aandoening), sportkennismakingsactiviteiten en cursussen bewegen en gezondheid. De Gelderse Sport Federatie signaleert overigens in dit verband een groeiende gebrek aan gekwalificeerd kader voor het organiseren van een bewegingsaanbod voor deze groep, alsmede voor het inspelen op nieuwe doelgroepen, zoals chronisch zieken en allochtone ouderen, en nieuwe en vernieuwende activiteiten, zoals projecten die zich richten op een combinatie van bewegen en gezondheidsvoorlichting. Ook steeds meer gemeenten herkennen en erkennen deze problematiek. Recent heeft de Gelderse Sport Federatie een project ontwikkeld, waarin een samenwerkingsverband van zes tot negen Gelderse gemeenten gezamenlijk een scholingsaanbod wil realiseren voor potentiële docenten, die sport- en beweegactiviteiten voor Gelderse senioren

kunnen geven.

Met betrekking tot de *sportstimulering allochtonen*, is de verwachting dat het aantal allochtonen in de toekomst toeneemt, als ook het aandeel allochtonen in de bevolking (vooral in grotere steden). Dit zal een drukkend effect hebben op de (georganiseerde) sportdeelname in de steden, vooral van vrouwen, en een verschuiving in de populariteit van verschillende sportvormen en sporttakken (met name een verwachte toename van voetbal, basketbal en vechtsporten).
De Gelderse Sport Federatie zet in 2003 ongeveer 10% van het door de provincie gesubsidieerde ondersteuningsaanbod in op sportstimulering allochtonen. Relevante projecten zijn onder meer stimulering allochtone jeugdparticipatie en het mobiliseren van allochtonen en asielzoekers voor kaderfuncties. Omdat de Gelderse Sport Federatie vindt dat specifieke aandacht voor allochtonen zo veel mogelijk geïntegreerd moet worden binnen de sport omdat sport gezien wordt als weg tot participatie, wordt ook binnen het andere ondersteuningsaanbod van de Gelderse Sport Federatie aan dit thema aandacht besteed.

Wat de *sportstimulering jeugd* betreft, blijkt dat de Nederlandse jeugd onvoldoende actief is op het gebied van sport en bewegen. Steeds minder jeugdigen, met name zo rond de 14 jaar, doen in georganiseerd verband aan sport. Ook het bewegingsonderwijs sluit onvoldoende aan bij de veranderende wensen van de jeugd. De vraag voor de toekomst is hoe de sport aantrekkelijker gemaakt kan worden voor de jeugd, die opgroeit met Internet, buitenlandse vakanties en talloze andere aantrekkelijke mogelijkheden om de vrije tijd te besteden. Hierbij speelt de afstemming op het jeugd- en onderwijsbeleid een belangrijke rol. Verder is vroegtijdige aandacht nodig voor jonge kinderen met een motorische achterstand, waaraan te weinig wordt gedaan om de problemen te verhelpen.
De Gelderse Sport Federatie zet in 2003 ongeveer de helft van het door de provincie gesubsidieerde ondersteuningsaanbod in op de sportstimulering jeugd. Relevante projecten zijn onder meer cursussen jeugdsportcoördinatie, van spelen naar sporten, club extra, BIOS, en schoolschaatsen.

Voor *mensen met een beperking* ten slotte is een infrastructuur opgezet voor een divers en gevarieerd sportaanbod op regionaal niveau, waarbij jongeren en volwassenen met een handicap toegeleid worden naar een passend sport- en bewegingsaanbod. Niettemin zijn nog veel mensen met een beperking onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheden om hier gebruik van te maken. De deelname van mensen met een beperking of chronisch zieken aan reguliere sportverenigingen vindt ook slechts beperkt plaats. Niet alleen onvoldoende informatie en communicatie, maar ook vervoersproblemen en toegankelijkheidsproblemen spelen daarbij een rol. Ook is er nog onvoldoende aanbod van specifieke bewegingsprogramma's voor deze groep en zijn sportverenigingen nog onvoldoende ingesteld op deelname van deze groep. Nog steeds is een extra impuls noodzakelijk om te bevorderen dat reguliere sportorganisaties meer aandacht besteden aan sport voor mensen met een beperking. Daarbij is het streven de gehandicaptensport zo veel mogelijk te integreren in het reguliere sportaanbod.
Voor kinderen met een motorische achterstand is 'Club Extra' ontwikkeld, waarbij ook het streven is dat zij op termijn doorstromen naar het reguliere sportaanbod. Club Extra is met name gericht op de basisschoolleeftijd; nieuwe projecten zijn in ontwikkeling om ook bij kinderen in de leeftijd van twee tot en met vier jaar (peuterspeelzalen) zo vroeg mogelijk gesignaleerde motorische ontwikkelingsachterstanden terug te dringen.
Naar analogie van de sport voor mensen met een beperking, is de verwachting dat in de toekomst een sport- en bewegingsaanbod voor chronisch zieken zal kunnen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. De provincies kunnen in dit proces een ondersteunende rol spelen.
De Gelderse Sport Federatie zet in 2003 ongeveer 7% van het door de provincie gesubsidieerde ondersteuningsaanbod in op de sportstimulering aangepast sporten. Relevante projecten zijn

onder meer klas op wielen, club extra, sportmix en zap-sportief.

Ondersteuning vrijwilligers in de sport
Naast sportparticipatie van specifieke groepen richt het provinciaal sportbeleid zich in brede zin op de vrijwilligers in de sport. Bestuurders en andere vrijwilligers van sportverenigingen hebben over het algemeen te maken met diverse knelpunten die de lokale sport onder druk zetten. Naast de in de paragrafen 2.1 en 2.3 reeds gesignaleerde knelpunten, zijn dit verder nog: de afnemende betrokkenheid van individuele leden bij de vereniging, toegenomen concurrentie met andere sportaanbieders, weinig marktgericht instelling van verenigingen, beperkte dienstverlening van bonden aan eigen leden en de relatie met de gemeentelijke overheid.
Centraal staat in dit thema dan ook behoud, vernieuwing en versterking van het lokale sportkader, zodanig dat zij om kunnen gaan met de veranderende eisen die aan de sportverenigingen gesteld worden. Zonder voldoende toegeruste sportverenigingen zal de wens tot versterking van de maatschappelijke betekenis van de sport in de toekomst niet tot zijn recht komen. Binnen dit thema willen wij ook een verbinding leggen met de tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk van de provincie. Middels de op 29 januari 2003 vastgestelde stimuleringsregeling willen wij een sterke impuls geven aan de vernieuwing en versterking van het vrijwilligerswerkbeleid bij de Gelderse gemeenten en de vrijwilligersinfrastructuur in Gelderland (zie verder ook onze provinciale notitie vrijwilligerswerkbeleid).

3.2 Nieuwe beleidsthema's

In de afgelopen periode zijn er in het lopend provinciaal beleid al relaties gelegd met een aantal nieuwe thema's.

Sport en onderwijs
De schoolperiode is bij uitstek geschikt om de jeugd te stimuleren tot en te begeleiden bij (meer) sporten en bewegen. De school kan bij het stimuleren van sport en bewegen door de jeugd een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld door het bewegingsonderwijs en schoolsportactiviteiten. Kinderen moeten echter niet alleen op school goed bewegingsonderwijs krijgen, maar ook na school kunnen doorsporten. Het gaat daarbij ook om de samenhang op het lokale niveau tussen de school en de buurt en de sportvereniging, om zo kinderen aan het sporten te krijgen en een verantwoorde lichamelijke opvoeding tot stand te brengen. Centraal staat het bevorderen van samenwerking tussen scholen, sportaanbieders en buurtinstellingen. Het thema heeft onder meer verbinding met het thema School & Sport van Jeugd in Beweging (thans ondergebracht bij het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen).
Relevante projecten waar de provincie reeds bij betrokken is, zijn: 'Bewegen In Onderwijs en Sport' (BIOS)', dat zich richt op de basisschool; 'De brede school in het voortgezet onderwijs' (Move your body) en 'Talent op school; een klasse apart', welke zich richten op het voortgezet onderwijs. Daarnaast is er nog 'Sport en kinderopvang' van de Atletiekvereniging CIALFO (projectaanvraag).

Topsport in relatie tot de breedtesport
Breedtesport en topsport zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Topsport kan een geweldige positieve uitstraling hebben op de breedtesport. Vanuit de breedtesport groeit jong talent door naar de topsport. De sporttalenten bevinden zich in het overgangsgebied tussen de breedtesport en de topsport. Dat talent moet echter wel ontdekt worden (herkenning) en de mogelijkheid krijgen om zich goed te ontwikkelen. Dit laatste geldt niet alleen voor het sporttechnische vlak, maar ook voor aspecten als werk, onderwijs en de verzorging van lichaam en geest. Sporters moeten immers ook naast en na hun sportcarrière in staat zijn een bevredigend leven te leiden zowel fysiek als mentaal. Dit vraagt om begeleiding bij de ontwikkeling van jonge getalenteerde

sporters.

Bij de talentontwikkeling gaat het om de vraag naar randvoorwaarden: welke sportklimaat creëert voor sporttalenten de beste voorwaarden voor topsportsuccessen en hiermee samenhangende positieve maatschappelijke effecten. De primaire verantwoordelijkheid in dit proces ligt bij NOC*NSF en de sportbonden, met name ten aanzien van de talentherkenning en de sporttechnische ontwikkeling en begeleiding. Een mogelijke, indirecte, rol voor de provincie ligt op het vlak van het creëren van faciliteiten in de directe woon- en leefomgeving van de sporttalenten, met name het optimaliseren van huisvesting, onderwijs en (para)medische verzorging. Ook hier ligt weer een duidelijke verbinding tussen school en sporten. Er moeten voldoende mogelijkheden zijn om topsport met leren te combineren.
Een project waarbij de provincie in dit verband reeds betrokken is, is het eerdergenoemde project 'Talent op school; een klasse apart'. Hierin is een dekkend scholennetwerk voor talenten in Gelderland gerealiseerd, dat ondersteunend is aan de Gelderse topsport(LOOT)school[2] (het Gelders College te Arnhem). Dit netwerk biedt in 2003 ondersteunende faciliteiten voor circa 400 Gelderse sporttalenten. Verder liggen er in dit randvoorwaardelijk kader mogelijkheden voor structurele subsidiëring van het Olympisch Steunpunt Gelderland. Het Olympisch Steunpunt Gelderland biedt ondersteuning aan Gelderse sporttalenten en topsporters, zij het dat het beschikbare budget beperkt is. De ondersteuning bestaat onder meer uit bemiddelen en adviseren over onderwijs, sportmedische- en mentale begeleiding, voeding, werk, fiscale en juridische zaken, etc. Verder creëert het Olympisch Steunpunt Gelderland een regionale infrastructuur van voorzieningen en middelen in de directe (sport)omgeving van de sporter.

Duurzaam lokaal sportbeleid
Door middel van de Stimuleringsregeling breedtesport worden gemeenten en lokale organisaties gestimuleerd (vernieuwende) initiatieven te ontplooien die bijdragen aan een duurzame verbetering van het lokale sportaanbod. Om dit te bevorderen kunnen gemeenten, landelijke sportorganisaties en provincies subsidieverzoeken indienen op basis van meerjarige projectplannen bij het ministerie van VWS.
Door Provinciale Staten zijn, op basis van een Quick Scan Breedtesportimpuls, vanaf 2001 extra middelen beschikbaar gesteld voor een extra kwaliteitsimpuls breedtesport in Gelderland. De Gelderse Sport Federatie ondersteunt de gemeenten bij de ontwikkeling en uitvoering van de breedtesportimpulsaanvragen. Doel is dat in 2004 van alle Gelderse gemeenten 80% een aanvraag heeft ingediend. De stimuleringsregeling heeft in Gelderland, mede dankzij adequate ondersteuning van de Gelderse Sport Federatie, de breedtesport een stevige impuls gegeven. In het voorjaar van 2003 zal naar verwachting 70% van de Gelderse gemeenten een aanvraag hebben ingediend, hetgeen landelijk gezien een bovengemiddelde score is. Het thema stimulering en ondersteuning breedtesport zal als één van de onderdelen van de provinciale aanvraag voor de breedtesportimpuls worden meegenomen.

Speelruimte voor de jeugd
Speel- en beweegruimte is essentieel voor de ontwikkeling van de jeugd. Beschikbaarheid, bereikbaarheid en inrichting van de bewegingsruimte (Agenda Nieuw Streekplan) zijn daarbij van cruciaal belang. Maar de wensen en de mogelijkheden liggen vaak ver uit elkaar; de ruimte voor speelplekken (met name 'openbare' bewegingsruimte dicht bij de deur) is schaars en de beschikbare financiële middelen beperkt. Het gaat hier om het vergroten van de speel- en sportruimte voor jeugd en jongeren in kwalitatief en kwantitatief opzicht, dat wil zeggen om voldoende, geschikte en veilige speel- en bewegingsruimte.
Een relevant project waarbij de provincie reeds betrokken is, is het project Spelen met ruimte

[2] LOOT staat voor Landelijk Overleg Onderwijs en topsport

voor jeugd en jongeren, waarvoor het ministerie van VWS (pre-ICES-)middelen € 250,000,- beschikbaar heeft gesteld. In het kader van de provinciale begroting hebben Provinciale Staten extra budget beschikbaar gesteld voor continuering van het project in 2003 en 2004.

Sportinfrastructuur

In de lijn van het landelijk project SPortINfrastructuur (SPIN) dient bezien te worden of, en zo ja, hoe een Gelders dekkend netwerk voor de ondersteuning van front offices (lokaal/regionaal) in relatie tot de backoffice opgezet kan worden. In Gelderland zijn inmiddels bij twee gemeenten lokale sportservicepunten gerealiseerd (Ede, Nijmegen) en zijn er initiatieven bij de gemeenten Eibergen, Apeldoorn en Tiel. Daarbij ligt het in de lijn der verwachting dat de provinciale sportraden zich ontwikkelen tot backoffices, dat wil zeggen tweede lijn ondersteuningsinstituten. Het SPIN-project streeft op deze manier naar een logische en transparante sportinfrastructuur, waarbij de provinciale sportraden een backoffice functie hebben voor vragen van het lokale niveau (via de frontoffice, de sportloketten), maar ook in de stimuleringslijn, voor uitvoering van provinciaal en landelijk beleid, een belangrijke rol spelen. Ondersteuning kan worden geboden (en wordt door de Gelderse Sport Federatie ook al geboden) aan Gelderse gemeenten bij het ontwikkelen en uitvoeren van plannen voor (regionale) sportservicepunten. Aandachtspunt daarbij is de positie van kleinere gemeenten in relatie tot de grotere (centrum)gemeenten. Aan het SPIN-project is door de provincie Gelderland tot op heden nog maar beperkte aandacht geschonken. Het thema sportinfrastructuur zal als één van de onderdelen van de provinciale aanvraag voor de breedtesportimpuls worden meegenomen.
Verder is in Gelderland in het kader van het Gelders Stedelijk Ontwikkelingsbeleid een digitale informatievoorziening en dienstverlening aan sportaanbieders en sporters opgezet (virtueel sportloket: www.Gelderland-sportnet.nl). Het virtuele of elektronische sportloket kan een belangrijke ondersteunende rol spelen in de relatie 'sportaanbieders en sporters - lokale sportservicepunten - backoffice'.

Sportaccommodatiebeleid

Sportaccommodaties maken onderdeel uit van de fysieke infrastructuur van de sport en vallen onder gemeentelijke verantwoordelijkheid. Vrijwel alle gemeenten in Nederland zien het realiseren en het onderhouden van sportvoorzieningen als de belangrijkste doelstellingen van hun lokale sportbeleid. Gemeentelijk sportaccommodatiebeleid heeft vele gezichten, zoals toegankelijkheid en aantrekkelijkheid voor alle bevolkingsgroepen, geschiktheid van accommodaties voor zowel breedte- als topsport, accommodaties als randvoorwaarde voor succesvolle (sport)evenementen of aanpassing van voorzieningen naar aanleiding van nieuwe ontwikkelingen (bijvoorbeeld kunstgrasvelden).
De provincie Gelderland voert sinds de jaren tachtig geen sportaccommodatiebeleid meer. Niettemin heeft de provincie, op verzoek om steun van een aantal grote gemeenten, incidentele bijdragen verleend uit het provinciale Fonds Majeure Projecten (MIP) ten behoeve van de realisering van (sport)accommodaties (Gelredome, Goffert-park (incl. NEC-stadion), business-unit De Graafschap, Omnisportcentrum Apeldoorn). De verwachting is dat er in Gelderland in de toekomst nog meer van dergelijke initiatieven komen waarbij een beroep zal worden gedaan op de provincie voor een financiële bijdrage. Dit mede gezien de recente instelling van het landelijk Fonds voor Topsportaccommodaties en Evenementen door het ministerie van VWS. Ook hebben de Gelderse wethouders sport onlangs op een bijeenkomst van LC Oost in het Huis der Provincie aangegeven op het vlak van sportaccommodaties behoefte te hebben aan facilitering door de provincie, zowel in geld als in deskundigheidsondersteuning.

Om dergelijke initiatieven in de toekomst beter te kunnen beoordelen en coördineren, is een beleidskader voor sportaccommodaties gewenst. Dit beleidskader biedt de provincie de mogelijkheid om, naast aandacht voor de spreiding van accommodaties, rekening te houden met de

bereikbaarheid, de omvang en kwaliteit van de sportvoorziening, alsmede het gebruik hiervan door de breedtesport en de verwachte spin-off (economisch, maatschappelijk). Het ad-hoc achtige karakter waarmee initiatieven tot op heden door de provincie benaderd werden, kan daarmee worden vervangen door een uitgewerkte visie en een structureel beleidskader waaraan dergelijke initiatieven in het vervolg getoetst kunnen worden. Daarbij dient ook een verbinding gelegd te worden met het provinciaal ruimtelijk ordeningsbeleid (Agenda Nieuw streekplan (ANS)) en het hierbinnen beschikbare instrumentarium (bijvoorbeeld ontwikkeling van toetsingskader sport en bewegen voor gemeentelijke bestemmings- en structuurplannen).

In dit verband is Marktplan Adviesgroep begin 2003 gevraagd een onderzoek (Quick scan) naar sportaccommodaties uit te voeren. In de Quick scan worden bestaande sportaccommodaties in Gelderland in kaart gebracht en wordt inzicht gegeven in gemeentelijk accommodatiebeleid op het gebied van het realiseren van deze accommodaties. Daarbij zullen ook toekomstige behoeften en wensen van gemeenten en mogelijke knelpunten op dit terrein in beeld worden gebracht. De Quick scan is eind april/begin mei 2003 gereed. De resultaten zullen worden benut voor verdere beleidsontwikkeling op dit onderdeel.

Het sportaccommodatiebeleid heeft ook een duidelijke link met een sportevenementenbeleid. Hoogwaardige sportaccommodaties maken het mede mogelijk om aansprekende sportevenementen voor Gelderland te verwerven. Sportevenementen (internationale, maar ook nationale en regionale) hebben wervingskracht voor de breedtesport, maar ook voor de passieve sportbeleving. De impact van grote sportevenementen is in sociale, economische en promotionele zin vaak groot. In Gelderland zijn recente aansprekende evenementen bijvoorbeeld de Europese kampioenschappen voetbal in 2000 en de Davis Cup tennis begin 2003, maar ook het in 2002 door NOC*NSF georganiseerde World Sport for all congres op Papendal. Aansprekende sportevenementen kunnen weer het sportstimuleringsbeleid versterken door in de 'slip stream' breedtesportactiviteiten te organiseren.

<u>Nieuwe thema's waarbij de provincie nog niet of nauwelijks betrokken is</u>
Naast de hierboven geschetste thema's waar de provincie inmiddels bij betrokken is, doemen er nieuwe thema's en aandachtsgebieden op waarvan verwacht mag worden dat deze voor de toekomst van belang kunnen worden. Met deze thema's heeft de provincie nog nauwelijks bemoeienis gehad, of actie op ondernomen.

<u>Sport, bewegen en gezondheid</u>
Sport en bewegen hebben in het algemeen een gunstig effect op de bevordering van de gezondheid en de preventie van ziekten. Vooral ouderen, mensen met een beperking en chronisch zieken, mensen met een lagere economische status en allochtonen boeken enorme gezondheidswinst door te gaan sporten. Specifiek voor de jeugd gaat het daarnaast ook om het aanleren van een actieve en gezonde leefstijl en het belang van een goede motorische ontwikkeling. Ondanks een behoorlijke sportparticipatie, kenmerkt onze maatschappij zich echter door een toenemende bewegingsarmoede.
De nota 'Sport, bewegen en gezondheid' van het ministerie van VWS (juni 2001), die handelt over de raakvlakken tussen deze thema's, geeft aan hoe (onvrijwillige) lichamelijke inactiviteit kan worden tegengegaan en onder welke randvoorwaarden verwacht kan worden dat meer mensen een actieve leefstijl aannemen (behalen van gezondheidswinst). Ook gaat de nota in op de bestrijding van de negatieve gevolgen van (te) intensieve vormen van bewegen (bestrijding gezondheidsrisico's: sport gerelateerde aandoeningen en -blessures, doping).
Gemeenten en GG&GD'en spelen een sleutelrol bij het realiseren op lokaal niveau van het beleid dat gericht is op de vergroting van de gezondheidswinst door sport en bewegen (Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid). Dit onder meer door een expliciete taak op het gebied van preventie

in het kader van de volksgezondheid, waarbij sport en bewegen kunnen worden ingezet. De bevordering van een actieve leefstijl en de bestrijding van inactiviteit zijn concrete doelstellingen in dit kader. De provincie kan hierbij een ondersteunende of sturende rol spelen en de intergemeentelijke samenwerking op dit punt stimuleren.
De Gelderse Sport Federatie organiseert in dit verband sinds kort in de Gelderse regio's bijeenkomsten voor gemeenten, welzijns- en zorginstellingen om regionaal te bekijken wat er verbeterd kan worden op het gebied van lokaal gezondheidsbeleid. Uit één van de bijeenkomsten bleek bijvoorbeeld dat bij gemeenten (GGD's) trendgegevens over sportdeelname van risicogroepen ontbraken en dat een regionale aanpak van het vervoersprobleem voor aangepast sporten gewenst was.

Sport en recreatie
Toerisme, sport en vrije tijd vertegenwoordigen zowel een aanzienlijke maatschappelijke als een economische waarde in het dagelijkse leven. Recreatie en sport vloeien vaak naadloos in elkaar over. De provincie heeft tezamen met gemeenten een inspanningsverplichting tot het instandhouden van openbare recreatievoorzieningen, met name het instandhouden van fiets-, wandel-, paardrij-, kano-, schaats-, skeeler- en vaarroutes. Een en ander wordt uitgevoerd in samenwerking met de regio's, GOBT en het Gelders bureau voor Toerisme.
Momenteel speelt in dit verband de discussie over het gebruik van de ruimte, waarbij er vanuit gegaan wordt dat een integrale benadering vanuit het perspectief van de gebruiker noodzakelijk is. De relatie tussen sport en ruimte is onderwerp van onderzoek en van discussie[3]. Een van de centrale conclusies uit onderzoek is dat de grenzen tussen sport en andere recreatieve bewegingsvormen vervagen. Daaruit vloeit voort dat ook de fysieke grenzen tussen 'sportruimte' en overige vormen van 'bewegingsruimte' ter discussie staat[4].
Onder meervoudig gebruik van de ruimte valt ook een thema als 'toegankelijkheid' van sportvoorzieningen en van agrarische en natuurgebieden voor recreatief medegebruik. Dat geldt met name voor routestructuren: nog al te vaak stuiten sportieve recreanten op barrières in de vorm van hekken. Aandacht voor de inrichting en beheer van gebieden is belangrijk, met name waar het gaat om (nieuwe) recreatiegebieden en verbindingen. Verdere doordenking van de relatie tussen sport en recreatie biedt voor beide beleidsterreinen kansen.
Zowel de provincie als de Gelderse Sport Federatie zijn in het verleden betrokken geweest bij pilotprojecten op dit vlak. Het ging hierbij allereerst om de realisatie van een loket ter ondersteuning van de belangenbehartiging van gebruikers van recreatieve-, toeristische- en sportvoorzieningen in de provincie Gelderland. Sinds 2000 liggen de activiteiten rond dit thema stil ("Ruimte voor Sport', Route IV, Nijmegen, juni 1998).

Sporten en het bedrijf
Gezond werken in een gezond bedrijf. Werkgevers hebben graag sportieve en actieve mensen in dienst. Ook biedt sport het bedrijfsleven de mogelijkheid zich sportief te profileren, bijvoorbeeld door sportsponsoring. Het bedrijfsleven kan financiële ondersteuning bieden voor topsportevenementen, talentontwikkeling en topsportorganisaties.
Naast sponsoring kan het bedrijfsleven de sport ook helpen met kennis en kunde. De belangstelling van bedrijven om iets te doen aan maatschappelijke betrokkenheid ('verantwoord maatschappelijk ondernemen') neemt nog steeds toe. Dat dit voor beide partners winst oplevert, is bekend. Er wordt vrijwilligerswerk verzet, de bedrijven brengen expertise binnen, doen aan

[3] In opdracht van VWS heeft de KUB onderzoek gedaan naar de relatie tussen ruimte en sport. Resultaten uit het onderzoek 'Bewegingsruimte, een verkenning van de relatie sport, recreatie en ruimtelijke ordening' waren de basis voor een nationaal debat op 6 april 2002 in Den Haag

[4] Factsheet 'Geef sport de ruimte om te bewegen!', uitgave in het kader van het Nationaal Debat Sport en Ruimte

teambuilding en verbeteren hun imago. De Initiatiefgroep Sport en Samenleving ziet bijvoorbeeld in dit kader sportverenigingen in overleg met lokale werkgevers sportprogramma's aanbieden voor werknemers. Bedrijven en overheidsdiensten zouden op hun beurt hiervoor hun kennis en kunde ter beschikking dienen te stellen van de vereniging.

Sport en milieu

Ook de wereld van de sport krijgt te maken met het streven naar duurzame ontwikkeling en beperking van milieuschade. Een deel van de ontwikkelingen zal gericht zijn op zaken als energie- en waterbesparing, beperking van afvalstromen, geluidsoverlast, et cetera. Ook zal er vanuit milieu-optiek worden gezocht naar ruimte besparende technieken, meervoudig grondgebruik, et cetera. Om het sport- en milieubeleid op het lokale niveau gestalte te geven wil het Rijk de lokale overheden en de sportsector de komende jaren stimuleren. Activiteiten die in dit kader opgepakt worden zijn bijvoorbeeld de introductie van een milieu-zorgsysteem bij sportverenigingen; het uitvoeren van experimenten op het gebied van duurzaam bouwen; het uitvoeren van onderzoek op het gebied van de ruimtelijke ordening en het terugdringen van de automobiliteit. Binnen het thema sport en milieu valt ook het sportief-recreatieve gebruik van de buitenruimte, in het bijzonder van natuurlijke gebieden. Verwacht wordt dat gemotoriseerde en/of andere milieu-onvriendelijke vormen van sportbeoefening steeds meer met beperkingen te maken zullen krijgen. Speciaal aandachtspunt is verder het (gemotoriseerde) sportief-recreatieve vervoer. Het verkeer van en naar sport- en recreatievoorzieningen maakt een belangrijk deel uit van de totale hoeveelheid verkeersverplaatsingen. In het verleden heeft de provincie Gelderland onderzoek laten verrichten naar de automobiliteit in de Gelderse sportwereld. De Gelderse Sport Federatie heeft op basis van de uitkomsten van het onderzoek een project uitgevoerd om deze automobiliteit in Gelderland terug te dringen.

4 Een voorzet voor een nieuwe beleidskoers!

4.1 Het beleidskader van de notitie

Wij vinden dat het sportbeleid integraal onderdeel uitmaakt van het welzijnsbeleid. Het beleidskader voor het provinciaal beleid voor sport en bewegen wordt dan ook gevormd door de provinciale meerjarenvisie welzijn 'Erbij houden, erbij halen' en de daarin vastgelegde missie en uitgangspunten. De rode draad of missie in deze meerjarenvisie is:
'de inwoners van Gelderland bij de samenleving betrokken houden en degenen die afhaken er weer bijhalen'.
Het hoofddoel is de versterking van de sociale samenhang in de Gelderse samenleving. Uitgangspunten die wij voor het realiseren van dit doel hanteren zijn: gebiedsgericht, gemeenten als samenwerkingspartner, integrale en interactieve werkwijze en het ondersteunen van lokaal sociaal beleid.

De specifieke rol die wij daarbij als provincie willen vervullen is:
- bevorderen van intergemeentelijke samenwerking en regionale netwerkvorming;
- zorgen voor regionale samenhang in beleid (bijvoorbeeld goede spreiding van voorzieningen, afspraken rond doorverwijzing tussen instellingen en gebruiken van elkaars voorzieningen);
- stimulerende en ondersteunende rol als kleinere gemeenten geen structureel en samenhangend beleid kunnen voeren.

Wij zijn van mening dat de doelstelling van het provinciaal beleid voor sport en bewegen voor de komende periode (vrijwel) ongewijzigd kan blijven. De doelstelling luidt:
'het provinciaal sportbeleid richt zich op het tot stand brengen van een zodanig ondersteuningsaanbod voor de sport dat participatie en kwaliteit van sport- en bewegingsactiviteiten op lokaal niveau in stand gehouden en/of verbeterd worden. Onder sport- en bewegingsactiviteiten wordt niet alleen deelname aan, maar ook betrokkenheid bij deze activiteiten begrepen.'

Indien we, met het beleidskader welzijn als uitgangspunt, de trends en ontwikkelingen verbinden met de beleidsthema's die momenteel actueel zijn, dan resulteert dit in een geselecteerd aantal thema's waar wij de komende jaren op het vlak van sport en bewegen op in willen zetten. Bij de selectie van de voor de toekomst relevante thema's hebben wij gekozen voor een programmatische aanpak in een beperkt aantal sectoren. Dit zijn de sectoren: sport, onderwijs, gezondheid en ruimtelijke ordening. De programma's en deelprogramma's binnen deze sectoren geven op hoofdlijnen aan wat de komende periode zou moeten gebeuren. Daarbij is voor elk deelprogramma aangegeven wat de aanleiding is, welke verbinding het heeft met de meerjarenvisie welzijn en wat het hoofddoel is.

4.2 Programma's: het programma Breedtesport

• Deelprogramma Sportparticipatie

Hoofddoel deelprogramma:
Stimuleren van en bieden van ondersteuning aan sport- en bewegingsactiviteiten voor specifieke groepen die in de sportparticipatie achterblijven.
Verbinding met meerjarenvisie:
Het sportparticipatie programma sluit goed aan bij het programma 'burgers uit de zijlijn' van de provinciale meerjarenvisie welzijn 'Erbij houden, erbij halen'. In dit programma gaat het om niet of niet voldoende deelnemen van bepaalde groepen aan maatschappelijke ontwikkelingen en om het sociale isolement en de vereenzaming van sommige mensen.

Toelichting:
De constatering is dat de sportparticipatie van jeugdigen, ouderen, allochtonen en mensen met een beperking achterblijft. Onder invloed van ontwikkelingen als ontgroening, vergrijzing en verkleuring zal deze situatie verder verslechteren. Daarmee blijft het verhogen van de sportdeelname een aandachtspunt, zeker bij eerdergenoemde groepen. Ondanks een meer themagerichte aanpak binnen het beleid voor sport en bewegen blijft het noodzakelijk op dit onderdeel een op doelgroepen gerichte aanpak te hanteren.
Het voorgaande vraagt om aanpassingen van het bestaande sportaanbod. De jeugd zal daarbij de belangrijkste inzet van een sportstimuleringsbeleid voor de komende jaren moeten blijven. Jongeren haken onder meer af omdat de organisatie en de sfeer rondom de traditionele sport hen niet aanstaat. Sporten vindt vaak plaats in een klimaat dat gedomineerd wordt door volwassenen. Jongeren dienen zelf een bijdrage te kunnen leveren en een verantwoordelijke rol te krijgen. Maar ook ouderen, allochtonen en mensen met een beperking hebben extra aandacht nodig.

Veel verenigingen zijn echter niet toegerust om deze groepen een geschikt aanbod te bieden. Ook vraagt dit om een cultuuromslag bij gemeenten, aangezien het gemeentelijk sportbeleid nog vooral gericht is op de 'hardware' (accommodatiebeleid) en nog minder op de organisatorische infrastructuur (de 'software'), de problematiek bij verenigingen. Met name is een extra impuls nodig om te bevorderen dat sportorganisaties meer aandacht besteden aan sport voor mensen met een beperking, waarbij het streven is de sport voor mensen met een beperking zo veel mogelijk te integreren in het reguliere sportaanbod. Specifieke knelpunten zijn het vervoer naar sportaccommodaties, de toegankelijkheid van de reguliere sportactiviteiten en de informatievoorziening (m.n. over aanbod aangepast sporten). Dit sluit aan bij het uitgangspunt van het 'Europees jaar van mensen met een beperking 2003'[5]. Ook dient de ontwikkeling van een sport en bewegingsaanbod voor chronisch zieken de komende periode aandacht te krijgen. Gedacht wordt aan het opzetten van een zelfde soort infrastructuur (divers en gevarieerd sportaanbod op regionaal niveau) als voor mensen met een beperking. Het Scala-project, een van het Galm (Groninger Actief Leven Model) afgeleide sportstimuleringsstrategie voor senioren met een chronische aandoening, biedt hiertoe eveneens mogelijkheden. De provincie kan in dit proces een ondersteunende rol spelen.
Voor wat de ouderen betreft, is recent op landelijk niveau de "Taskforce Sport en Bewegen 50+" ingesteld, waarin ook het InterProvinciaal Overleg (IPO) participeert. De Taskforce zal op strategisch niveau doelen en taken neerzetten voor innovatie, ontwikkeling en implementatie van sport en bewegen voor senioren. Knelpunten signaleren en het aandragen van oplossingen horen hier ook bij. Wij zullen de Taskforce nauwlettend volgen en de resultaten hiervan zo nodig bij ons beleid betrekken.
Uit het voorgaande volgt dat extra aandacht van het ondersteunings- en stimuleringsbeleid van gemeenten en provincie voor dit deelprogramma gewenst is, omdat anders de georganiseerde sport onvoldoende toegerust zal zijn om op de veranderingen in de bevolkingssamenstelling in te spelen.

- **Deelprogramma Sport en Vrijwilligers**

Hoofddoel deelprogramma:
Het vergroten van het vrijwilligerspotentieel en het versterken van het vrijwilligersbestand binnen de sportinfrastructuur.
Verbinding met meerjarenvisie:
Het deelprogramma Sport en Vrijwilligers sluit direct aan bij het deelprogramma 'vernieuwing

[5] Onderliggende doelen van het jaar zijn 'bewustmaking van de samenleving', 'het bevorderen van kansen' en 'versterking van de samenwerking'. In Gelderland is daarbij als specifiek thema gekozen voor 'vrijetijdsbesteding'.

van het vrijwilligerswerk' dat als één van de dertien deelprogramma's in de meerjarenvisie welzijn 'Erbij houden, erbij halen' is opgenomen. Daarnaast sluit het aan bij de tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk van de provincie en de nog vast te stellen provinciale nota vrijwilligerswerk.
Toelichting:
Zonder voldoende toegeruste sportverenigingen zal de wens tot versterking van de maatschappelijke betekenis van de sport niet tot zijn recht komen. Het algemene beeld is dat de lokale sport te maken heeft met diverse knelpunten die een bedreiging vormen voor het voortbestaan. Onder meer zullen nieuwe methodieken ingezet moeten om vrijwilligers te vinden en binden (bijvoorbeeld Free Flex). Ook dient er aandacht te zijn voor (gedeeltelijke) professionalisering in de sport, dat wil zeggen de inzet van (gesubsidieerde) arbeidskrachten en professionals op managementniveau (ondersteuners/verenigingsmanagers). Verder dient de sport een antwoord te vinden op de snelle maatschappelijke ontwikkelingen en de hogere eisen die consument en samenleving stellen.
Verbindingen zijn eveneens te leggen tussen het streven om te komen tot regionale steunpunten vrijwilligerswerk (Tijdelijke Stimuleringsregeling Vrijwilligerswerk) en regionale front-offices (onder meer Stimuleringsregeling Breedtesport).

- **Deelprogramma Breedtesportimpuls voor gemeenten**

Hoofddoel deelprogramma:
Het stimuleren en ondersteunen van Gelderse gemeenten enerzijds bij het ontwikkelen en indienen van aanvragen breedtesportimpuls en anderzijds bij de uitvoering van de hieruit voortvloeiende lokale breedtesportprojecten.
Verbinding met meerjarenvisie:
De beleidsimpuls breedtesport sluit goed aan bij de provinciale meerjarenvisie welzijn, onder meer vanwege beleidsaccenten als 'bevorderen van een integrale werkwijze' en 'benaderen van gemeenten als samenwerkingspartner'. Voorts is het deelprogramma 'stimulering breedtesportimpuls' is als één van de dertien deelprogramma's in de meerjarenvisie 'Erbij houden, erbij halen' opgenomen.
Toelichting:
Het primaat van het sportbeleid ligt bij de lokale overheid; de provincie wil vanuit een initiërende en stimulerende rol zich inzetten voor het sportbeleid in de Gelderse gemeenten. Gezien de mogelijkheden die er liggen op het terrein van regionale samenwerking, de positie van de kleinere gemeenten, de ontwikkeling van het platteland en de samenhang met het recreatie- en jeugdbeleid zijn er duidelijk kansen om de provinciale betrokkenheid bij de breedtesport verder uit te breiden.
De doelstelling van het deelprogramma 'stimulering breedtesportimpuls' (Erbij houden, erbij halen) is dat in 2004 minimaal 80% van de gemeenten een aanvraag heeft ingediend. Voorjaar 2003 zal naar verwachting 70% van de gemeenten een aanvraag ingediend hebben.
Vooral projecten gericht op de jeugd blijken in de aanvragen hoog te scoren. Kleine(re) gemeenten blijven echter achter bij het indienen van aanvragen, wat om extra aandacht vraagt.
Bij minimaal 80% van de aanvragende gemeenten zal de Gelders Sport Federatie in de komende jaren ondersteuning bieden bij de uitvoering van de hieruit voortvloeiende lokale, meerjarige projecten. De regeling loopt tot 2013.
Voor de provincie en de Gelderse Sport Federatie ligt er de komende jaren nadrukkelijk een taak om zich extra in te (blijven) zetten op de ondersteuning en stimulering van gemeenten bij breedtesportimpulstrajecten. Dit zowel ten behoeve van de aanvraag en uitvoering van de projecten, als bij de afstemming en coördinatie van trajecten in een samenwerkingsverband tussen gemeenten. Provinciale Staten hebben hiervoor in het kader van de provinciale begroting overigens tot en met 2006 extra middelen beschikbaar gesteld (zie hiervoor bijlage A).

- **Deelprogramma Op weg naar de top**

Hoofddoel deelprogramma:
Ondersteuning van Gelderse sporttalenten bij hun maatschappelijke en sportieve ontwikkeling.
Verbinding met meerjarenvisie:
Het programma sluit in algemene zin aan bij het thema jeugd en het programma 'Jongeren binnenboord' van de provinciale meerjarenvisie 'Erbij houden, erbij halen'. Het biedt jongeren de gelegenheid om hun talenten optimaal te ontwikkelen.
Toelichting:
Om de relatie tussen topsport en breedtesport beter te kunnen benutten willen wij investeren in de talentontwikkeling[6]. Insteek is dan met name de maatschappelijke begeleiding van de sporttalenten: adequate faciliteiten in de directe woon- en leefomgeving van de sporttalenten, met name optimale huisvesting, onderwijs en (para)medische verzorging. De provincie kan op dit punt bijdragen in de structurele samenwerking tussen de Gelderse Sport Federatie en het Olympisch Steunpunt Gelderland die deze ondersteuning biedt, maar te kampen heeft met beperkte middelen. De inzet zou gericht moeten zijn op bemiddeling en advisering over onderwijs, sportmedische- en mentale begeleiding, voeding, huiswerk, werk en fiscale en juridische zaken.
Verder kan de provincie in samenwerking met het Olympisch Steunpunt Gelderland de ontwikkeling van topsportvriendelijke scholen, zoals de LOOT school en het daarbij behorende ondersteunende netwerk van scholen, verder stimuleren. Dit bijvoorbeeld door een vervolg op het project 'Talent op school; een klasse apart', uitbreiding misschien naar een tweede LOOT-school in Gelderland en uitbreiding van het aantal volgscholen van zeven naar tien.

- **Deelprogramma Sportinfrastructuur Gelderland**

Hoofddoel deelprogramma:
Stimuleren van provinciebreed dekkend netwerk van lokale en/of regionale sportservicepunten (frontoffices) waarbij de Gelderse Sport Federatie als backoffice functioneert.
Verbinding met meerjarenvisie:
Het deelprogramma heeft niet zozeer inhoudelijke aansluiting, als wel aansluiting bij de rol van de provincie zoals uitgezet in de meerjarenvisie welzijn: onder meer het bevorderen van intergemeentelijke samenwerking en regionale netwerkvorming; zorgen voor regionale samenhang in beleid (bijvoorbeeld goede spreiding van voorzieningen).
Toelichting:
In het kader van het SPIN-proces is een Masterplan voor de sportondersteuning opgesteld, waarin de gewenste organisatorische vernieuwingen in de sport worden beschreven. De één loketgedachte en vraaggerichte dienstverlening staan daarbij centraal. Het streven is te komen tot een landelijk dekkend netwerk van 120 tot 160 sportservicepunten op (boven)lokaal niveau. Een dekkend netwerk voor Gelderland houdt globaal in 10 tot 12 (lokale en/of regionale) sportservicepunten.
Bij deze lokale/regionale aanspreekpunten kan direct antwoord gegeven worden op vragen op het gebied van sport en bewegen. Weet men het antwoord niet, of is er meer behoefte aan structurele of specialistische ondersteuning, dan wordt doorverwezen naar de 'backoffices', de provinciale sportraden. Digitale informatievoorziening is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Daarmee heeft de Gelderse Sport Federatie een belangrijke scharnierfunctie in het SPIN-proces: als backoffice voor gemeenten, sportservicepunten (lokaal of regionaal), sportverenigingen, lokale sportraden en sportbonden, en als frontoffice in die gebieden die niet bediend worden door een lokaal of regionaal sportservicepunt.

---

[6] talentherkenning, vaak via talentherkenningsprogramma's, gaat vooraf aan de talentontwikkeling en is primair de verantwoordelijkheid van de georganiseerde sport (sportbonden en -verenigingen, NOC*NSF)

Wij willen (samenwerkende) gemeenten stimuleren om de ontwikkeling van lokale sportondersteuning op te pakken. Tot 2008 zou jaarlijks met begeleiding van de Gelderse Sport Federatie minimaal één lokaal/regionaal sportservicepunt operationeel moeten worden. Op deze wijze levert Gelderland een bijdrage aan een heldere en transparante sportinfrastructuur in Nederland: landelijk NOC*NSF en NISB, provinciaal de Gelderse Sport Federatie en regionaal/lokaal de sportservicepunten. Van de Gelderse Sport Federatie vraagt dit het adequaat inrichten en aanpassen van de organisatie, op basis van de hoeveelheid en aard van vragen de vragen vanuit de sportservicepunten, gemeenten en/of sportbonden.

4.3 Het programma Onderwijs

- **Deelprogramma Onderwijs in relatie tot Buurt en Sport**

Hoofddoel deelprogramma:
Versterken en verbeteren van samenwerking tussen onderwijs, sport en buurt.
Verbinding met meerjarenvisie:
Het programma sluit direct aan bij het deelprogramma 'Brede scholen' van de meerjarenvisie welzijn. In dit deelprogramma wordt het belang van de combinatie van onderwijs met andere voorzieningen, zoals de sport, benadrukt. Bovendien wordt ingezet op de versterking van de plaats van de school in de wijk/buurt, waarbij brede scholen in het primaire onderwijs vooral een wijkgerichte voorziening moeten zijn met een dito netwerk en brede scholen in het middelbaar onderwijs meer gericht moeten zijn op zinvolle vrijetijdsbesteding na schooltijd (onder meer door vergroting van de sportparticipatie).
Toelichting:
De schoolperiode (basisschool, voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs) is de beste gelegenheid om de jeugd te stimuleren tot en te begeleiden bij (meer) sporten en bewegen. Dit mede vanuit het oogpunt van het op jonge leeftijd aanleren van een actieve leefstijl, immers: jong geleerd, oud gedaan (zie ook het deelprogramma Door sport en bewegen gezond). De school speelt hierbij een belangrijke rol, maar ook de sport en de wijk of buurt. Inzet moet hierbij zijn de versterking van de samenhang tussen het onderwijs (school), de buurt (sportbuurtwerk) en de sport (georganiseerd en ongeorganiseerd).
De jeugdsportstimulering via het onderwijs kan grofweg op drie manieren verlopen: activiteiten binnen het onderwijsprogramma (bijvoorbeeld het verhogen van de kwaliteit van de lessen bewegingsonderwijs), naschoolse activiteiten (het benutten van de tijd na school om jongeren aan het bewegen te krijgen) en samenwerkingsprojecten (waarbij de school samenwerkt met de sport(aanbieders) en/of de gemeente bij initiatieven voor sportstimulering).
De provinciale projecten Bewegen In Onderwijs en Sport (BIOS) en Move Your Body hebben al deze facetten in zich.

4.4 Het programma Gezondheid

- **Deelprogramma Door sport en bewegen gezond**

Hoofddoel deelprogramma:
Ondersteunen van gemeenten bij het realiseren van integraal gemeentelijk beleid op het terrein van sport, bewegen en gezondheid, dat wil zeggen het tegengaan van lichamelijke inactiviteit en het stimuleren van een actieve leefstijl van mensen.
Verbinding met meerjarenvisie:
Inzet op dit deelprogramma komt voort uit het collegeprogramma, waarin aangegeven is dat een *'samenhangend sportbeleid wordt gevoerd, waarin sport, bewegingsonderwijs, welzijn en volksgezondheid nauw op elkaar aansluiten'*. Indirect is er een verbinding met het deelprogramma 'vermaatschappelijking van de zorg' van de meerjarenvisie welzijn 'Erbij houden, erbij halen', gelet op het preventieve karakter dat voldoende sporten en bewegen heeft voor de gezondheid

van Gelderse burgers.
Toelichting:
Sport en bewegen hebben algemeen een gunstig effect op de bevordering van de gezondheid en de preventie van ziekten. Met sport en bewegen verleng je de gezonde levensverwachting, kun je vermijdbare sterfte voorkomen, nivelleer je de gezondheidsverschillen tussen bevolkingsgroepen en verhoog je de kwaliteit van leven vooral bij chronisch zieken en mensen met een beperking. De nota 'Sport, bewegen en gezondheid' (VWS juni 2001) geeft een nieuwe impuls aan de mogelijkheden die sport in maatschappelijk opzicht kan bieden om gezondheid te bevorderen. Daarbij dient specifieke aandacht besteed te worden aan gezondheidsvoorlichting, met name wat betreft het tegengaan van extreem en ongewenst sport- en bewegingsgedrag (voorkomen van blessures, dopinggebruik, et cetera).
Met diverse partners binnen en buiten de sport- en beweegsector kan worden ingezet op een gezonde en actieve leefstijl voor diverse doelgroepen. Daarbij is het van belang dat sport en bewegen integraal onderdeel gaan uitmaken van het lokale en regionale gezondheidsbeleid. In het kader van de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid (WCPV) zijn de gemeenten daar samen met de GG&GD'en voor verantwoordelijk. Een rol daarbij speelt het Nationaal Contract Openbare Gezondheidszorg, waarbij 75% van de gemeenten een gezondheidsbeleid moet hebben geformuleerd in 2003. Realiseren van intersectorale samenwerking, zowel lokaal, regionaal als provinciaal, rond het thema 'sport, bewegen en gezondheid' is een belangrijk uitgangspunt.
De provincie kan op het gebied van advisering, coördinatie en informatie een belangrijke rol spelen om sport, bewegen en gezondheid met elkaar te verbinden en daarmee implementatie van de nota 'Sport, bewegen en gezondheid' van VWS te bevorderen. Specifieke aandacht, naast bijzondere aandacht voor het bewegen van oudere mensen, met en zonder chronische aandoening (bijvoorbeeld GALM en in de slip-stream SCALA), zou daarbij uit moeten gaan naar de jeugd. Voor een actieve leefstijl geldt immers: jong geleerd, oud gedaan. Daarnaast zijn de meeste aandoeningen die door lichaamsbeweging gunstig beïnvloed kunnen worden, aandoeningen die zich al op jonge leeftijd ontwikkelen, maar die vooral pas op volwassen leeftijd leiden tot gezondheidsklachten (bijvoorbeeld hart- en vaatziekten en diabetes mellitus). Om jeugd en jongeren in beweging te brengen is op lokaal niveau de inzet en samenwerking van sportverenigingen, scholen, andere (commerciële) sportaanbieders en de gemeente/GGD nodig.

4.5 Het programma Sport en Ruimte

- **Deelprogramma Sport en speelruimte voor de jeugd**

Hoofddoel deelprogramma:
Meer ruimte en mogelijkheden, activiteiten en deskundigheidsbevordering voor bewegen, spelen en sporten creëren in de directe leefomgeving van de jeugd.
Verbinding met meerjarenvisie:
Dit onderdeel heeft een directe verbinding met het deelprogramma 'spelende kinderen' van de meerjarenvisie welzijn 'Erbij houden, erbij halen'.
Toelichting:
Afstemming van ruimtelijke ordening en de spreiding van sportvoorzieningen geldt niet alleen bij de aanleg van grote sportcomplexen, maar ook bij kleinere voorzieningen zoals voetbalveldjes, basketbalpleintjes, etc. Gemeenten zijn als lokale overheid verantwoordelijk voor de inrichting van de lokale infrastructuur en het ruimtelijk ordeningsbeleid. Dit biedt talloze indirecte sturingsmogelijkheden om de jeugd te stimuleren tot sporten en bewegen. Onder meer door: het vrijhouden van groene ruimtes en terreinen binnen de gemeente voor bewegingsactiviteiten voor de jeugd en het aantrekkelijk inrichten van pleintjes en speelveldjes met materialen die uitnodigen tot bewegen. Aandacht is benodigd voor de ontwikkeling van laagdrempelige en voor de jeugd goed toegankelijke sport- en speelruimte in wijken, buurten en kleine kernen,

gekoppeld aan de ontwikkeling van het sportbuurtwerk (bijvoorbeeld het project School Sterren Cup, waarin het straat- of pleintjesvoetbal wordt gepromoot) om het gebruik van deze voorzieningen te stimuleren.

- **Deelprogramma Sportaccommodaties goed gespreid en bereikbaar**

Hoofddoel deelprogramma:
Bijdragen aan de samenwerking ten behoeve van de realisatie van bijzondere (bovenlokale/regionale) sportaccommodaties in Gelderland.
Verbinding met meerjarenvisie:
Het deelprogramma heeft geen directe verbinding met de meerjarenvisie welzijn, maar komt onder meer voort uit de behoefte van de Gelderse gemeenten aan een ondersteunende en faciliterende rol door de provincie op dit gebied.
Toelichting:
Naast aandacht voor de versterking van de "software" van de sport, is ook aandacht voor de "hardware" van de sport, de sportaccommodaties, van groot belang. Het stichten en het in stand houden van sportaccommodaties geeft langdurige en positieve impulsen aan de sportparticipatie en sportontwikkeling. Maar een opeenhoping van accommodaties moet in goed overleg worden tegengegaan. Ook dient er aandacht te zijn voor differentiatie in regionaal verband. Daarbij dienen dure accommodaties verstandig te worden verspreid over de provincie. Op deze manier draagt een optimaal situerings- en spreidingsbeleid van sportaccommodaties bij aan een beter sportklimaat in Gelderland. Samenwerking kan een oplossing zijn voor efficiënt gebruik van de ruimte, zeker voor grotere sportaccommodaties met een regionale, nationale of internationale functie, alsmede voor een brede benutting hiervan en een gezonde exploitatie.

Wij willen overleg en (regionale) afstemming tussen gemeenten (onderling) en sportbonden omtrent de planning van accommodaties initiëren en stimuleren. Daarnaast willen wij inzicht verschaffen in de spreiding van en behoefte aan bovenlokale sportaccommodaties (wààr ze zijn, wat is de kwaliteit en hoe worden ze gebruikt; opsporen van mogelijke witte vlekken). Belangrijke aspecten die daarbij verder aan de orde kunnen komen, zijn de locatie van de voorziening, de bereikbaarheid, omvang en kwaliteit van de sportvoorziening, het gebruik hiervan door de breedtesport en de verwachte spin-off (economisch, maatschappelijk).
De door Marktplan Adviesgroep uitgevoerde Quick scan levert mogelijke aanbevelingen op voor de ontwikkeling van een provinciaal sportaccommodatiebeleid. De resultaten komen eind april/begin mei beschikbaar.

Het deelprogramma 'Sportaccommodaties goed gespreid en bereikbaar' heeft verder een duidelijke link met sportevenementenbeleid (zie ook paragraaf 3.2). Wij willen overwegen welke mogelijkheid we hebben om belangrijke sportevenementen (NK, EK, WK, Davis Cup, etc.) naar Gelderland te halen, zonder dat er grote bedragen in eenmalige evenementen gaan zitten. Aandachtspunten daarbij zijn de regie, de faciliteiten eromheen (bijvoorbeeld breedtesportactiviteiten), de publieksfunctie, het mobiliseren van het bedrijfsleven e.d. Dit streven past ook in het landelijk beleid om de topsport te bevorderen door goede accommodaties, goede begeleiding voor de topsporters(-talenten), maar ook belangrijke evenementen in Nederland te laten plaatsvinden.

4.6 Hoe verder?

In de fase volgend op de beleidsnotitie, de uitwerkingsfase, zullen wij de programma's van de beleidsnotitie verder uitwerken en concretiseren in een uitvoeringsprogramma. In het uitvoeringsprogramma zullen per programma algemene en concrete doelen, projecten, activiteiten en resultaten worden opgenomen. Ook geven wij een indicatie van de benodigde middeleninzet om

de programma's te kunnen realiseren. Daarbij zal worden bezien of met de huidige ter beschikking staande middelen een intensivering van het beleid voor sport en bewegen mogelijk is. Dit kan wellicht nog tot een bijstelling in het geselecteerd aantal prioritaire beleidsprogramma's leiden.

BIJLAGEN

Bijlage A Productbegroting 2003 Gelderse Sport Federatie op hoofdlijnen

Deelprogramma	Kosten €	Baten €		
		Prov. subsidie		Overige baten
• Vrijwilligers in de sport	292.680	14%	119.130	173.550
• Sportstimulering allochtonen[7]	14.900	2%	14.900	-
• Stimulering breedtesportimpuls	287.720	26%	226.920	60.800
• Sportstimulering jeugd	582.630	33%	289.550	293.080
• Naschoolse sportactiviteiten	67.970	8%	67.970	-
• Sport en bewegen voor senioren	140.150	10%	81.700	58.450
• Sportstimulering aangepast sporten	54.700	5%	41.000	13.700
• Gelderland Sportnet	18.170	2%	14.142	4.028
• Informatievoorziening GSF	81.000	-	-	81.000
totaal	**1.539.920**	**100%**	**855.312**	**684.608**

[7] integraal thema; ook binnen andere thema's v.h. ondersteuningsaanbod wordt aan dit thema aandacht geschonken (totale inzet komt daarmee op ca. 10%)

Bijlage B Provinciale (meerjaren)begroting: extra middelen voor sport

project	x 1.000							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bewegen in Onderwijs en Sport (BIOS)	€ 113	€ 113						
Ondersteuning sportvrijwilligers bij financiële administratie (FINAD)	€ 23	€ 23	€ 23	€ 23				
Kwaliteitsimpuls breedtesport			€ 68	€ 68	€ 68	€ 68		
Matching rijkssubsidie stimuleringsregeling breedtesport					€ 46	€ 46	€ 114	€ 114
Pilotproject "Sport in de brede (VMBO)-school"			€ 91	€ 91	€ 45			
Continuering pilotproject "Spelen met ruimte voor jeugd en jongeren"					€ 70	€ 70		
Totaal	**€ 136**	**€ 136**	**€ 182**	**€182**	**€ 229**	**€ 184**	**€ 114**	**€ 114**